

мовлено пристосованістю до технологічних умов внаслідок індивідуальних особливостей тварин.

Таким чином, встановлено, що в умовах КСП "Полісся" Овруцького району Житомирської області інтенсивніший ріст спостерігається у тварин м'ясного напрямку продуктивності, особливо у бугайців-помісей симентальської породи. Це є важливим фактором збільшення виробництва м'ясної яловичини при однакових витратах корму.

Інститут розведення і генетики тварин УААН

УДК 636.22/28.082.2

А.М. Угнівенко

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ БУГАЙЦІВ УКРАЇНСЬКОЇ М'ЯСНОЇ ПОРОДИ ЗА ВЛАСНОЮ ПРОДУКТИВНІСТЮ

Встановлено, що при оцінці м'ясних бугайців за власною продуктивністю основними ознаками слід вважати живу масу і індекс крупності тіла (ІКТ) в 15 міс., середньодобовий приріст від 8 до 15 міс. та запліднюючу здатність сперми.

З урахуванням сучасної тенденції до збільшення довгорослості м'ясної худоби практичного значення набуває встановлення для української м'ясної породи оптимального строку контрольного вирощування на випробуванні, а також розробка методики оцінки плідників за власною продуктивністю.

Методика досліджень. Випробування бугайців ($n=39$) за власною продуктивністю до 24-місячного віку проводили згідно з існуючою методикою [1] в КСП "Воля" Золотоніського району Черкаської області. Власну відтворну здатність бугая визначали за запліднювальною здатністю сперми — за ефектом від першого осіменіння. Типи будови тіла визначали методом модельних відхилень [2], використавши запропонований нами [3] індекс крупності тіла (ІКТ).

Результати досліджень. Вивчення особливостей росту бугайців (без врахування типу будови тіла) показало, що молод-

© А.М. Угнівенко, 2000

Розведення і генетика тварин. 2000. Вип. 33

няк з найбільш високими приростами після відлучення інтенсивно росте до 15 місяців, потім знижує цей показник, набуваючи дрібного типу. Тварини з помірним приростом ростуть довше і в більшості випадків формуються як великі. Інтенсивність росту бугайців з 8- до 15-місячного віку без урахування типу негативно корелює з живою масою дорослих бугаїв (3 роки і старше). Плідники, які дали вищі прирости при випробуванні, мали меншу живу масу в дорослому стані (табл.1). Так, ті, в яких при випробуванні середньодобовий приріст живої маси у 3-річному віці 1123 кг, а з приростом більше 1200 г — лише 1064 кг. При відборі часто завдяки високому приросту живої маси віддають перевагу бугайцям дрібного типу, недооцінюючи і вибраковуючи тварин з меншими приростами при випробуванні, але з віком більших.

У той час, відібрані за більшим ІКТ у 15 місяців тварини, у дорослому стані стають великі [3]. Так, великі бугайці переважають ровесників дрібного типу за масою в 21 місяць на 80 кг (12,1%), проміжного — на 55 кг (8%). За середньодобовим приростом від 8 до 21 місяця вони були кращими відповідно на 178 г (16,8%) та 141 г (12,8%). Перевага швидкорослих великих бугайців, виявлених за ІКТ у 15 місяців, над дрібними за живою масою у віці 21 місяця на 12,1% та трьох років і старше на 19,2% ($P > 0,950$) свідчить про перспективність використання цієї ознаки у селекції української м'ясної породи. Відібрані за більшою висотою в крижах і косою довжиною тулуба у 15 місяців плідники, як правило, великі в дорослому стані.

1. Зв'язок між середньодобовим приростом бугайців від 8 до 15 міс. і живою масою в 3 роки і старше без врахування типу будови тіла ($M \pm m$)

Група бугайців	Ознаки	
	середньодобовий приріст від 8 до 15 міс., г	жива маса в 3 роки і старше, кг
З приростом:		
до 1200 г (n=12)	1046±33,9*	1123±37,8
1200 г і більше (n=9)	1334±33,3*	1064±46,7

* $P > 0,99$

Середньодобовий приріст бугайців на випробуванні без врахування типу будови тіла негативно вірогідно ($P > 0,999$) корелює з тривалістю сервіс-періоду їх дочок за перше отелення ($r = 0,530$) та кількістю отелень останніх за все життя ($r = 0,274$).

Оскільки метод відбору м'ясних бугайців за доволі суб'єктивною ознакою м'ясної продуктивності — вираженістю м'ясних форм — дискредитував себе [4], то, враховуючи це, оцінку м'ясних форм за 60-бальною шкалою замінили об'єктивною — за величиною індексу крупності тіла (ІКТ). У такому випадку відпадає необхідність подовження тривалості випробування бугайців за власною продуктивністю.

Із середньодобовим приростом бугайців пов'язана затрата корму на приріст живої маси — ознаки, яка має дуже важливе значення в економіці виробництва яловичини. Витрати на корми становили тут велику (65—70%) частку загальних витрат. Між середньодобовим приростом за період від 8- до 15-місячного віку та затратами корму в наших дослідженнях ($n=38$) виявлена досить висока негативна кореляційна залежність ($r = 0,72$; $P > 0,999$). Близькими ($n=28$; $r = -0,73$; $P > 0,999$) до неї були коефіцієнти кореляції між вказаними показниками в період з 8- до 18-місячного віку бугайців. У цілому негативний зв'язок між цими ознаками підтверджується закономірністю: зі збільшенням інтенсивності росту живої маси знижуються затрати корму на одиницю продукції.

Наведені дані літератури [5, 6] та одержані нами переконливо доводять, що при відборі за середньодобовим приростом живої маси молодняку до 15—18-місячного віку одночасно буде успішною селекція на поліпшення оплати корму. Вилучення з оцінки такої ознаки, як витрата корму, спростило і здешевило роботу по випробуванню, зробило її доступною для племінного господарства, оскільки можна було не застосовувати облік згодованих кормів. Подібний висновок, обґрунтований у свій час [7], знайшов практичне застосування у методичних рекомендаціях [8].

З урахуванням економічної значимості, рівня мінливості, взаємозв'язку ознак і достатньо надійної оцінки за ними при організації селекції за інтенсивністю росту бугайців української м'ясної породи головними ознаками слід вважати середньодобо-

•вий приріст від 8- до 15-місячного віку, живу масу та ІКТ у віці 15 місяців. Запропонований нами метод оцінки плідника дає змогу спочатку з великої кількості тварин відібрати найбільш цінних за результатами власної продуктивності, а потім кращих оцінювати за якістю нащадків шляхом порівняння їх продуктивності з аналогічними ознаками в ровесників.

В "Інструкції по бонітуванню великої рогатої худоби м'ясних порід і типів" [9] передбачені такі вимоги до відтворної здатності бугаїв-плідників, як кількість одержаних стандартних спермодоз за один рік (тисяч доз залежно від віку, років), а при природному паруванні — кількість запліднених за рік голів. Інструкція не враховує запліднюючої здатності сперми згідно з кількістю первинних плодотворних осіменінь, що призводить до збільшення витрат спермодоз на одне плодотворне осіменіння, зниження виходу телят, подовження сервіс- та між-отельного періодів [10]. Важливість оцінки бугаїв-плідників за запліднюючою здатністю підкреслена у праці [11]

Проте, як указано вище, ця важлива ознака не враховується при встановленні м'ясним бугайцям племінних категорій.

Запліднююча здатність сперми бугаїв української м'ясної породи недостатньо вивчена. Тому, порівнюючи бугаїв внутріпородних типів за запліднюючою здатністю їх сперми під час першого осіменіння, ми встановили, що цей показник кращий у плідників ПМ-1 (табл. 2). У середньому по цій групі він становить 47,6%, що вище, ніж у ровесників ЧМ-1, на 4,9% ($P > 0,95$). Найкращу (62,2%) запліднюючу здатність сперми мав помісний плідник першого покоління генотипу 1/2 К 1/2 С Бук 0099 ЧРУМ-3.

Висновки. Бугайці, які мали середньодобовий приріст з 8- до 15-місячного віку в середньому 1334 г, переважаючи ровесників з помірним приростом на 27,5 % ($P > 0,99$), поступалися їм за живою масою у 3 роки і старше на 5,5%. Середньодобовий приріст бугайців з 8 до 15 місяців негативно корелює ($r = -0,530$; $P > 0,999$) з тривалістю сервіс-періоду їх дочок за перше отелення та кількістю отелень дочок впродовж продуктивного життя ($r = -0,274$). Через суб'єктивність оцінки м'ясних форм за 60-бальною шкалою при відборі бугайців їй не слід надавати домінуючого значення, а більшу увагу приділяти ролі промірів

2. Запліднююча здатність сперми бугаїв (від першого осіменіння)

Кличка плідника	Осіменено самиць, гол.	Запліднилось	
		голів	%
Кіани, ч/п (n=3)	2158	1187	55,1
Еуфеміо 382 ЧРУ-7	1005	530	52,7
Джабо 87	162	94	58,0
Еоізіано 81 ЧРУ-6	991	563	56,8
Шароле, ч/п (n=6)	1625	753	46,3
Емір 5859 Е 13 КША-6	213	108	50,7
Еней 011 МША-7	120	62	51,7
Жонглер 7174132409	351	167	47,6
Жеріко 8574103527	491	210	42,8
Жагвар 8574105109	263	123	46,8
Абрек 023 МША-6	187	83	44,4
ПМ-1 (n=5)	1051	500	47,6
Бук 0099 ЧРУМ-3	294	183	62,2
Злак 0036 ЧРУМ-1	110	29	26,4
Вусик 2156 ЧРУМ-19	234	108	46,2
Анчар 0988 ЧРУМ-12	288	117	40,6
Медонос 0274 ЧРУМ-4	125	63	50,4
ЧМ-1 (n=3)	1097	468	42,7*
Сом 0418 ЧРУМ-11	189	78	41,3
Лосось 2391 ЧРУМ-18	238	105	44,1
Хижий 1599 ЧРУМ-14	670	285	42,5

* $P > 0,95$

висоти в крижах та косої довжини тулуба, об'єднаних індексом крупності тіла (ІКТ), що позитивно ($r=0,68$; $P>0,99$) корелює з інтенсивністю росту тварин.

При випробуванні бугайців за власною продуктивністю головну увагу потрібно приділяти оцінці середньодобового їх приросту від 8- до 15-місячного віку, живої маси та ІКТ у 15 місяців, а також запліднюючій здатності сперми, що дає можливість ефективно відбирати кращих тварин.

1. Прахов Л.П. Оценка быков мясных пород по качеству потомства и испытание бычков по интенсивности роста, оплате корма, мясным формам: Метод. указания.— М.: МСХ СССР, 1972. — 18 с.

2. Колесник М.М. Метод модельних відхилень у визначенні типів кон-

ституції тварин за будовою тіла: Зб. наук. праць. — К.: УСГА, 1960. — Т.12. — Вип.1. — С. 64—84.

3. Угнівенко А.М. Особливості продуктивності тварин української м'ясної породи різних типів будови тіла // Наук. вісник Нац. аграрного ун-ту. — 1998. — № 10. — С. 148—155.

4. Прахов Л.П. Повышать эффективность племенной работы с мясными породами скота // Молочное и мясное скотоводство. — 1978. — № 3. — С. 33—35.

5. Вінничук Д.Т., Гармаш І.О. Оцінка і використання м'ясних бугаїв / За редакцією М.В. Зубця. — К.: ЦУОПГНПП "Глодвінконсерв". — 1992. — 114 с.

6. Лэсли Д.Ф. Генетические основы селекции сельскохозяйственных животных. — М.: Колос, 1982. — 391 с.

7. Прахов Л.П. Повышение эффективности племенной работы с мясными породами скота // Развитие молочного и мясного скотоводства в СССР. — М., 1980. — С. 221—226.

8. Прахов Л.П., Лушников И.В., Саввина Д.Г. и др. Оценка быков мясных пород по качеству потомства и испытание бычков по интенсивности роста, живой массе, мясным формам: Метод. рекомендации. — М.: Агропромиздат, 1990. — 17 с.

9. Інструкція по бонітуванню великої рогатої худоби м'ясних порід і типів // Г.Т. Шкурін, О.М. Окопний, І.Г. Степанчук та ін. — К.: Урожай, 1993. — 17 с.

10. Митюков А.С., Эскелева З.И. Учитывать оплодотворяющую способность спермы быков // Животноводство. — 1987. — 10. — С. 48—50.

11. Махоткин А.Г., Загайнова О.П. Оценка быков-производителей по оплодотворяющей способности // Производство продуктов животноводства в условиях интенсивной технологии. — Йошкар-Ола, 1988. — С. 20—31.

Національний аграрний університет